

Kedves Tamás! Kedves Gyuri!

*Apró megjegyzés: a férfiak filozofikus gondolkodását bizony helyenként nem értettem.
Én lényegre és tárgyra törebb leszek.
Csak kiegészítésre törekszem.*

Szerzői alkotás - tervezési szolgáltatás

A tervezési szolgáltatás lehet csupán terv, de lehet egy teljes dokumentáció. A dokumentáció nem csak tervek, hanem egyéb munkarészekből is áll.

A dokumentáción belül szerzői alkotások nem csak a tervek lehetnek, hanem rajzok, modell, szakértői vélemények, lehet benne adatbázis, számítások, stb. Ezentúl, nem csak szerzői jogi védelem alá tartozó szellemi alkotás képezheti részét, hanem lehet abban a Ptk. hatálya és védelme alá tartozó know how is.

Hogy mi tekinthető *tervnek*, az már valóban filozófiába hajló, művészi kérdés. Vannak a közjogban is szereplő és megnevezett tervek, mint engedélyezési, kivitelezési, bontási, fennmaradási, tender, látvány, stb. tervek és vannak a tervezői munka egyes fázisaihoz kapcsolódó, a közjog által nem feltétlenül nevesített tervek, mint felmérési terv, ötletterv, vázlat, tanulmányterv, rekonstrukciós terv, stb. **(Megj. 1.)**

A szerzői alkotás nem a terv elnevezésében van, hanem a munkában, amely létrehozza azt. Ennek a munkának egyéni, eredeti jellegűnek és alkotó munkának kell lennie.

A védelemnek az alkotás egyéni, eredeti jellegén kívül más feltétele nincs. A védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől, vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítéllettől.

A bírói gyakorlat szerint, szerzői jogi védelemben részesül minden olyan mű, amelynek formáján az alkotó szellemi tevékenységéből fakadó eredetiség jegyei felismerhetők, függetlenül attól, hogy az alkotás milyen esztétikai értékelést vált ki (BH 1980/332.).

Az EBH2000. 382. sz. határozat szerint „az egyéni, eredeti jellegű, önálló és kreatív gondolatosságot tükröző építészeti terv az az alkotás, amelynek tervezőjét szerzői jog illeti meg.”

Azt, hogy épp melyik terv felel meg ezen kritériumoknak, esetenként és egyénenként kell elbírálni, ezentúl, már megszületett alkotások viszonylatában. *Álláspontom szerint, szerzői jogi szempontból, a terv egzakt módon nem meghatározható fogalom. A szerzői jogi gyakorlat alapján leszűrhetők bizonyos jellemzők, de még így sem általánosítható.*

Áttekintve a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeit, bár ezekben tett megállapítások egyedi esetekre vonatkoznak, találunk közös és visszatérően figyelembe vett kritériumokat, melyek támpontul szolgálhatnak:

Az alkotás szintjét az adott terv, illetve tervfázis akkor éri el, ha az egyértelműen és kellő mélységben tartalmazza azokat a legfontosabb funkcionális, műszaki és esztétikai tartalmakat, amelyek determinálják, meghatározzák a későbbi tervezési folyamat valamennyi jelentős elemét, azaz az építészeti alkotást, és igazolhatják annak egyedi, eredeti voltát. A szerzői műnek mind tartalom, mind pedig megjelenítésben el kell érnie azt a szintet, hogy meghatározza egy építészeti alkotás tartalmi és formai elemeit. **(Megj. 2.)**

A fenti szempontokra is figyelemmel, az engedélyezési, illetve kivitelezési építészeti tervek vélelmezten elérik azt a kidolgozottsági szintet, amely alapján az épület megvalósítható, így ezek tervként részesülhetnek szerzői jogi védelemben, amennyiben azoknak - más tervekhez

képest - egyéni, eredeti jellege van.

Vannak azonban olyan tervek, melyekről előre és kétséget kizáróan kimondhatjuk, hogy nem minősülnek önmagukban szerzői alkotásnak, pl.:

A *felmérési terv* nem tartalmaz egyéni eredeti jelleget, hiszen egy meglévő épület, már meglévő szellemi alkotás visszafejtése tervi szintre, az épület rajzi másolata. Az elkészítés természetesen munka, de nem alkotó munka, annak az épülethez képest nincs egyéni, eredeti jellege.

Ugyanez a helyzet a *rekonstrukciós tervek* (a meglévő, korábban megtervezett épület eredeti állapotban történő helyreállítása), de az engedélyezési terv alapján, más tervező által készített *tenderterv* (az engedélyezési tervhez nem tesz hozzá alkotó munkát) vonatkozásában is.

Az engedélyezési terv alapján más tervező által készített *kiviteli terv* esetében, az engedélyezési terv részletezettségétől függően tud a kiviteli terv készítője alkotó munkát, egyéni eredeti jelleget hozzátenni. Az egész (eng. terv.) és rész (kiviteli terven továbbmunkált részletek, vagy kidolgozott részek) viszonyában ritkán minősül a más tervező által készített kiviteli terv önálló szerzői jogi alkotásnak. **(Megj. 3.)**

A *fennmaradási terv* az engedély nélkül megépített épület/építmény visszafejtése rajzi formába, az épülethez, mint szerzői alkotáshoz képest, nincs egyéni eredeti jellege.

Ha fennmaradási terv készítésére azért van szükség, mert eltértek az engedélyes tervtől, akkor is az engedélyes terv, mint egész és mint szerzői alkotás, továbbá az attól ugyan eltérő, de védett szerzői alkotásnak minősülő épület viszonylatában a fennmaradási terv úgyszintén nem minősül egyéni eredeti jellegű, szellemi alkotó tevékenységet tükröző tervnek.

Ezentúl, bármelyik terv lehet éppúgy szerzői jogi alkotás, mint ahogy nem.

Szerző-tervező

Ennek többféle relevanciája lehet:

a) A szerzői jogi törvény értelmében - azért is, mert a törvény számos alkotást véd nevesítve, de azon túl is - bárki lehet szerző. Ennek a tervezés területén akkor van relevanciája, ha a közjogi szabályok által behatárolt és jogosultsággal bíró tervezővel szemben az ilyen jogosultsággal nem rendelkező személy szerzősége merül fel. Építtető-tervező szerzőségi viszonya.

b) Építész tervező-szakági tervezők viszonya, mint egész és rész viszonya. Lehetnek-e a szakági tervek önálló szerzői alkotások az építészeti terv viszonylatában? Mennyiben determinálja az építészeti terv a szakági terveket? Enged-e önállóságot, egyéni-eredeti jelleget, illetve az elkészült terv eléri-e az alkotás szintjét?

c) Közjogi tervezői jogosultságán túlterjeszkedő építésztervező (É3, É/2, É2), aki lehet szerző és az is lehet, hogy kiváló munkát végez, azonban nem írhatja alá tervét és adhat tervezői nyilatkozatot, mert közjogilag korlátozva van jogosultsága, ha pedig tervezési szerződést is köt, mivel nem volt jogosultsága a munka elvégzésére, a feladat elvállalására, lehetetlenül a szerződés. Közjogi és magánjogi következményekkel jár, továbbá etikai-fegyelmi vétségnek minősül. Nem szólva arról, ha más írja a tervet és nyilatkozatot helyette alá.

Szerzői alkotás terve (számomra nem értelmezhető kategória), ha ez a szerzői alkotásnak minősülő épület, építmény, akkor nevezzük, a törvény szerint, építészeti alkotás tervének, ha pedig ezentúl magába olvasztaná a épületegyüttes tervét, és a városépítészeti együttes tervét, mint gyűjtőkategória, akkor sem alkalmas. Minden olyan fogalom, kategória, mely külön magyarázatra szorul, már nem alkalmas a célzott eredmény elérésére.

Az építészeti alkotás és annak terve, stb. meghatározás szükség szerű. **(Megj. 4.)**

A korábbi Szjt. és a végrehajtására kiadott 9/1969. (XII. 29.) MM rendelet 1.§ (1)

bekezdésének példálózó felsorolása csak az építészeti alkotások, épületegyüttesek, illetőleg városépítészeti együttesek *terveit*, valamint a műszaki létesítmények *terveit tartalmazta*. Annak, hogy a védelem csak a tervre, vagy az épületre is kiterjed, elvi és gyakorlati jelentősége volt, hiszen ha a védelem csak a tervre korlátozódik, nem lehet jogi akadálya egy épület megváltoztatásának, vagy az épület átdolgozásának, hiszen az nem a szerzői jog által védett tervet érinti.

Csillag György azt az álláspontot erősítette, hogy a szerzői jogi védelem – feltéve természetesen, hogy az egyéb törvényi feltételeknek is megfelel – a terv mellett a megvalósult épületet is megilleti.¹ Példaként említi a Hilton Szálló ügyét:

A Hilton Szálló átalakítása során a szálloda üzemeltetője a tervezők megkérdezése nélkül, majd kifejezett tiltakozásuk ellenére játékkaszinót alakított ki a szálló egy eredetileg más célra berendezett helyiségcsoportjából. Az adott esetben az üzemeltető arra hivatkozott, hogy nem a terven, hanem a kész építményen hajtott végre változtatást, ami a szerzői jogi törvényt nem sérti, mivel az az építészeti alkotás tervét, s nem magát az alkotást védi.

A Szerzői Jogi Szakértő Testület 3/1986. számú, egyedi ügyben hozott szakvéleménye megfogalmazott olyan álláspontot, hogy az alkotás fogalma kettős jellegű: beletartozik a terv és az épület (műszaki létesítmény) is. **(Megj. 5.)**

A jelenleg hatályos Szjt. a fenti jogdilemmára figyelemmel vonja már be kifejezetten a védelem körébe a terven túl az építészeti alkotást. Természetesen a terv az épülethez képest akkor élvez szerzői jogi oltalmat, ha a terv készült el hamarabb és annak alapján az épület, illetve ha fordítva is történt, az egy szerző munkája. Mindazokban az esetekben - lásd fentebb leírtakat - mikor meglévő épületről készít más tervező tervet (felmérési, rekonstrukciós, fennmaradási) terv, az épület, mint önálló szerzői alkotás viszonylatában ezek nem minősülnek szerzői alkotásnak. **(Megj. 6.)**

Üdvözlettel: Judit

Megjegyzések a fentiekhez:

ad 1. - Ez nem csak filozófia, hanem a mindennapjaink gyakorlatához tartozó fogalomsor! Az építészeti alkotást rögzítő „terv” - esetünkben – az alkotás megvalósításához tartozó adatok és információk összessége! A közjogban nevesített tervfázisok – részdokumentációk – az építés folyamatának közjogi szabályozási aktusaihoz kapcsolódó, a „terv” speciális részinformációit rögzítő dokumentumok!

Nagyon fontos ez a különbségtétel, mert ezek a részdokumentációk a terv készítésének a folyamatához illeszkedve, annak bázisán, de a szerzői jog szempontjából irreleváns műszaki szolgáltatáselemekkel – állékonyság, vagy hőtechnikai alkalmasság, beépítési mutatók, stb – kiegészítve készülnek.

Itt az a legfontosabb kiemelni való, hogy a szerzői alkotás munkafolyamata során születő részdokumentumok a mindenkor aktuális közjogi szabályozásnak megfelelően születnek, a szabályozás előírásainak, vagy a szakmai megállapodásoknak megfelelő műszaki tartalommal! Az építészeti alkotás terve pedig a megvalósításhoz szükséges szerzői döntések összessége(!) függetlenül annak konkrét formájától – tervrajz, valódi, vagy virtuális modell, számítás, vagy írott tájékoztatás!

Ad 2. - Ha a piros kiemelővel jelzett szavakat kihagyjuk, a szakmagyakorló építész számára tökéletes a definíció! Az építészeti alkotás terve az „üres papírtól a kész épületig” tartó szellemi munkafolyamat eredménye!

¹ Csillag György: Terv és/vagy épület, avagy: mit véd a szerzői jog? In.: Jogtudományi Közlöny, 1987. 10. szám, 536. oldal

Nincs olyan terv(fázis) amely minden tekintetben determinálná a további tervezést! Ha lenne akkor a továbbiakra nem lenne szükség!

Egy lírai(nak tűnő) kitérő:

A szerzői jog bizonyos értelemben utolsó kapaszkodó egy hivatásszakma közérdekű kompetenciájának és a szerzők személyi egzisztenciájának érdekében!

A képen látható „kolléga” - szakmai elődünk - kompetens volt, a szó „döntésre jogosult” értelmében egy jelentős középület teljes körű megvalósítása során.

Az engedélyi tervek idején még nem ismerte azt az ólomüveg készítő zsenit, akit a kivitelezés(!) fázisában bízott meg az ablakok elkészítésével.

Képzeljük el a mellékelt képet napjaink „tervezési fogalmai” nyomán készült kivitelezési versenyben kivitelezve.

A kiírás:

- szoborhely a nemzeti kultúra fontos képviselője számára,
- alsó és felső konzol architektonikus elemekkel,
- sima, vagy simított falfelület, fényhatások tükröződésével,
- tükrözőtt állapotban szoborhátternek is alkalmas ablakszerkezetekkel.

Ilyen lenne az eredmény?

(Természetesen a szobor alanyát – nem a szerzői jogai ellenében – az utókor határozta meg!)

Ad 3. - Itt bukkanunk napjaink legfontosabb szakmagyakorlási problémájára!

A megépült épület változatlan formában történő rekonstrukciója semmilyen mértékig nem azonosítható az „engedélyi terv alapján(?), más szerző által készített kiviteli terv” készítésével!

Az előbbi esetben az épület léte igazolja a korábbi terv kivitelezésre alkalmas létét, így a rekonstrukcióhoz szükséges „tervezői szolgáltatás” alapja a korábbi terv, vagy annak megépült változatában mérhető adatsora. - Itt nem a mű megváltoztatásához kötődő, hanem a terv ismételt felhasználásához kötődő vagyoni jog kérdése vizsgálандó!

Az engedélyi terv fázisában még nem teljes az építészeti alkotás terve! Jó esetben egyetértés született az építetttel a funkcionális és esetleg az esztétikai kérdésekben, így ez a tervfázis arra keresi a választ, hogy az ábrázolt épület megfelel-e a funkció által megkövetelt szakhatósági előírásoknak – például a konyhában lehet-e főzni, a műtőben operálni – meg a városépítési, szabályozási követelményeknek. Eljárásjogilag előfordulhat, hogy átdolgozási előírással születik az engedély(!?), ami visszahat a további tervezésre! A kiviteli tervezés, sőt a művezetés során is születhetnek a mű egészét érintő kérdések! - Itt a terv felhasználásán túl a mű megváltoztatásához kötődő vagyoni jog kérdése ami vizsgálандó! *(Nem véletlenül alakult ki az a „gazdasági” felfogás, amely a „tervezőt” igyekszik kiszorítani a kiviteli tervezésből – közbeszerzéseknél ezt rendeletileg szabályozva(?))! Itt nem leszünk népszerűek, mert az építőipari feketegazdaság, meg az alkalmatlan minőség születése körül matatunk!)*

Ad 4. - Ezzel egyetértetek, itt pontatlan voltam!

Ad 5. - Ez nekünk minden tekintetben jó!

Ad 6. - Ezen a területen az élet sajnos nem ilyen egyértelmű, bár hitem és szándékaim szerint ekkor is van jelentősége a szerzői jognak, hiszen itt is felmerül az eredeti terv legalább felméréssel történő ismételt felhasználása!

Fontosabb tény viszont, hogy az épületrekonstrukciós beavatkozások többsége egyúttal funkcionális és/vagy szerkezeti beavatkozással, változással is társul. Ez esetenként – például a homlokzat utólagos hőszigetelése és az ablakok cseréje – a mű teljes megváltoztatását, a szerzői mű léte szempontjából akár a megsemmisülését jelentheti, miközben az épület, például egy jelentős középület, akár olcsóbb fűtéssel vígan tovább üzemel(!)? Kulturális értelemben olyan mint a könyvégetés!

Itt a mű átdolgozásának joga vizsgálendő! Ha él a szerző és a jogait gyakorolni tudja és akarja, az Ő javára, ha nem akkor a közös jogképviselet útján a jogutód(ok) és az egyetemes kultúra javára.

Kedves Judit és Gyuri!

Remélem nem volt bántó a kommunikáció választott formája, de így optimális időráfordítással, alaposan tudtuk elemezni a felvázolt szakaszt. Úgy vélem jelentőset léptünk!

Azt kérem, hogy egymás gondolatait elemezve arra kapjak most választ, hogy van-e még olyan ellentét a nézeteink között, amit tovább elemeznünk kell? - Ha nem kapok letiltó választ, akkor megkísérlem az eddigieket rendszerbe szedni, számotokra meg továbbítom az építész barátaim által felvetett további kérdéseket.

Jó lenne Judit következő Budapesti jöttékor egy újabb személyes találkozás!

Szívélyes üdvözléssel,
Bp. 2012. október 14-én

Vajai Tamás DLA